# KRIISISUUNNITELMA

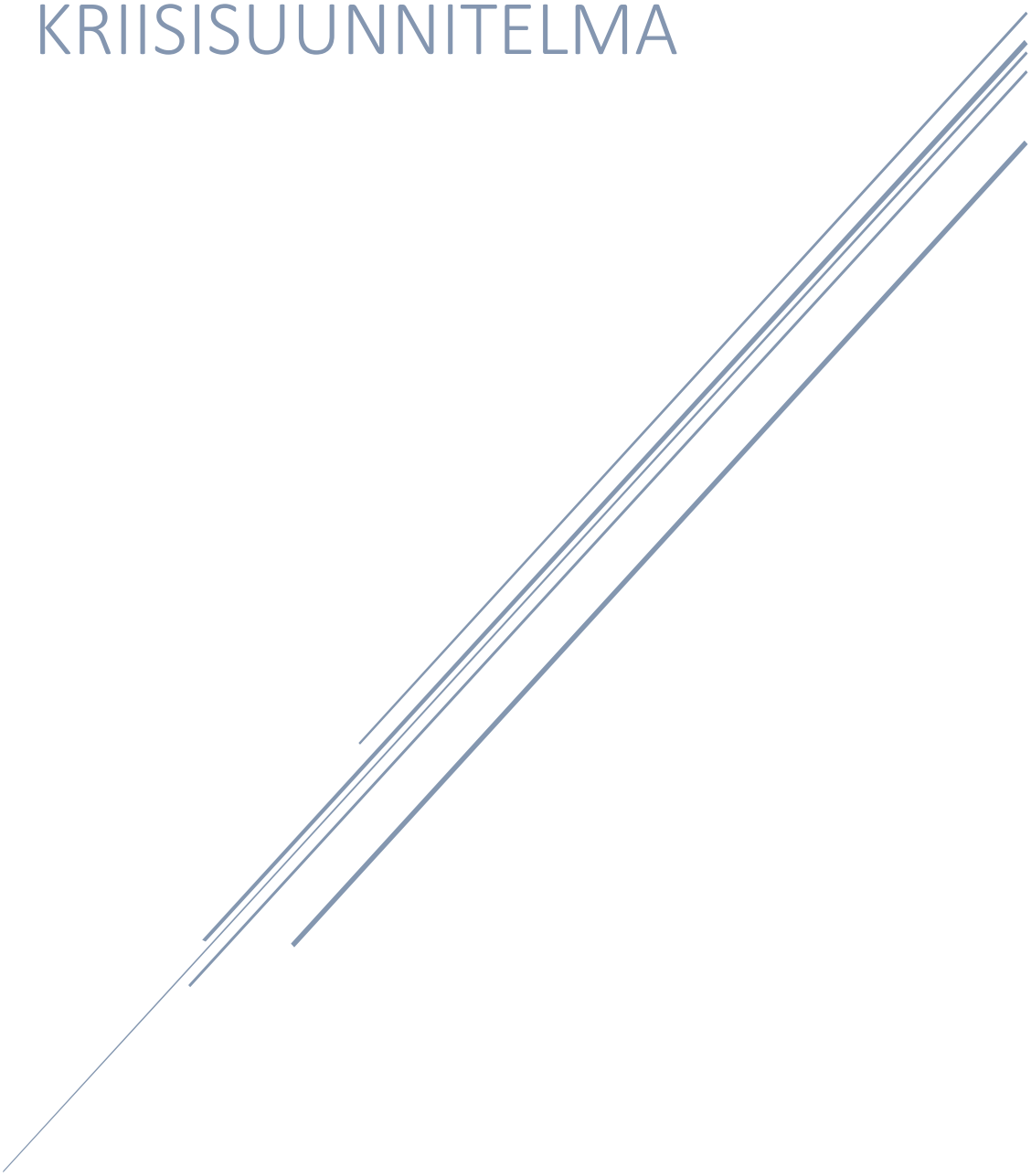

Tainionmäen koulu 1.8.2026

# Sisällysluettelo


1 TOIMINTA AKUUTTITILANTEESSA ..... 3
1.1 Tärkeitä puhelinnumeroita ..... 3
1.2 Tiedon välittäjän tulee ilmoittaa seuraavat asiat ..... 3
1.3 Toiminta välittömässä onnettomuus- ja vaaratilanteessa ..... 3
2 TIEDOTTAMINEN KRIISITILANTEISSA ..... 4
2.1 Rehtori selvittää ..... 4
2.2 Rehtori kutsuu kriisiryhmän avukseen ..... 4
2.2.1 Kriisiryhmän tehtäviä ..... 4
2.2.2 Kriisiryhmään kuuluvat ..... 4
2.3 Opettajakuntaa ja muuta koulun henkilökuntaa informoidaan tapahtuneesta. ..... 5
2.3.1 Kriisiviestintä ..... 5
3 TOIMINTAMALLEJA ERI KRIISITILANTEISSA ..... 5
3.1 Onnettomuus koulussa ..... 5
3.2 Oppilaan kuolema ..... 6
3.3 Opettajan tai koulun muuhun henkilökuntaan kuuluvan kuolema ..... 6
3.4 Oppilaan lähiomaisen kuolema ..... 6
3.5 Itsemurhan uhka ..... 7
3.6 Itsemurha ..... 7
3.7 Vakava sairaus ..... 7
3.8 Onnettomuus tai sen uhka koulun ulkopuolella ..... 8
3.9 Oppilas tulee päihtyneenä kouluun ..... 8
3.10 Väkivaltatilanne koulussa ..... 8
3.10.1 Väkivaltaisen oppilaan kohtaaminen ..... 8
3.10.2 Väkivaltainen aikuinen koulussa ..... 9
3.11 Välittömät tukitoimet ..... 9
3.11.1 Psykologinen jälkipuinti ..... 9
3.11.2 Purkukokous ..... 9
3.12 Myöhempi tuen tarve ..... 10
3.13 Tehostetun nuorisotyön suunnitelma ..... 10
4 TIETOA KRIISEISTÄ ..... 10
4.1 Traumaattisia tilanteita ..... 11
4.2 Psyykkinen kriisi ..... 11
4.2.1 Shokkivaihe ..... 11

4.2.2 Reaktiovaihe ..... 11
4.2.3 Käsittelyvaihe ..... 11
4.2.4 Uudelleen asennoitumisen vaihe ..... 12
4.3 Lapsen ja nuoren surureaktioita ..... 12
4.3.1 Välittömät reaktiot ..... 12
4.3.2 Tavalliset surureaktiot ..... 12
4.3.3 Muita mahdollisia surureaktioita ..... 12
5 TIETOA MUUN AVUNTARPEEN TUNNISTAMISEKSI ..... 13
5.1 Itsemurhauhkan tunnistaminen ..... 13
5.1.1 Myötävaikuttavat, laukaisevat tekijät ..... 13
5.2 Masentuneen tunnistaminen ..... 13
5.3 Psykoottisen käyttäytymisen tunnistaminen ..... 14
5.4 Päihteiden väärinkäytön tunnusmerkkejä ..... 14
LIITE 1 TIETOA LAPSEN TUKEMISESTA SURUSSA ..... 15
LIITE 2 TOIMINTAOHJEET OPPILAIDEN KRIISITILAINTEIDEN HOITAMISEKSI ..... 19

# 1 TOIMINTA AKUUTTITILANTEESSA

## 1.1 Tärkeitä puhelinnumeroita

Yleinen hätänumero, paloilmoitus, poliisi, sairaankuljetus 112

Keski-Suomen sosiaali- ja kriisipäivystys puh: 014 2660149

Koulutoimisto puh: 044 4597861

-Mikäli tilanne **ei ole kiireellinen**:
1. Opettajan oma nopea ensiapu
2. Tarvittaessa soitto terveydenhoitajalle ja jatkotoimenpiteistä sopiminen
Terveydenhoitaja paikalla yleensä keskiviikkoisin. On arkisin tavoitettavissa klo 8-15.30.
Terveydenhoitaja Karoliina Lahti puh: **040 1935568.**
-Jos terveydenhoitajaan ei saa yhteyttä
3. Päivystysapu puh: **116117**

## 1.2 Tiedon välittäjän tulee ilmoittaa seuraavat asiat

1. Ilmoittajan henkilöllisyys.
2. Mitä on tapahtunut, missä ja milloin?
3. Kuka on tapahtuman uhri?
4. Mikä on tilanne juuri tällä hetkellä?
5. Onko jokin muu taho ryhtynyt toimenpiteisiin?

## 1.3 Toiminta välittömässä onnettomuus- ja vaaratilanteessa

- Tee tilannearvio ja anna välitön ensiapu tarvittaessa. (kuka hälyttää, kuka antaa apua, kuka huolehtii muista)
- Yhteydenotto kotiin mahdollisimman pian
- Hälytä apu välittömästi paikalle
- Tieto rehtorille (työnjaon organisointi)
- Kukin opettaja vastaa omasta ryhmästään
- Käytetään lähintä poistumisreittiä, mikäli tilanne vaatii koulurakennuksesta poistumista
- Sisälle suojautumisessa kuulutus: ”Tainionmäen koululla sisälle suojautuminen. Kaikki oppilaat ja henkilökunta sisätiloihin välittömästi.”

# 2 TIEDOTTAMINEN KRIISITILANTEISSA

Henkilö, joka on saanut tiedon tapahtuneesta, tiedottaa siitä rehtorille.

## 2.1 Rehtori selvittää

- ketä asia koskee
- mitä on tapahtunut ja missä
- miten kaikki tapahtui ja mitä tapahtumasta tiedetään
- jos rehtori ei ole paikalla toissijaisesti, asian hoitaa rehtorin varahenkilö tai luokanopettaja tai aineenopettaja

## 2.2 Rehtori kutsuu kriisiryhmän avukseen

Koulussa toimii nimetty kriisiryhmä, jonka rehtori kutsuu kokoon kriisitilanteissa. Kriisiryhmä ottaa yhteyttä koulun ulkopuolisiin tahoihin kuten sosiaalitoimeen tai terveydenhuoltoon tai seurakuntaan.

### 2.2.1 Kriisiryhmän tehtäviä

- kokoontuu mahdollisimman nopeasti
- valmius nopeaan päätöksentekoon ainakin kahden, kolmen henkilön osalta
- koota tiedot tapahtuneesta ja arvioida välittömän toiminnan tarpeen
- miettiä jatkotoimet yhdessä kodin kanssa
- tarjota kriisiapua asianosaisille
- harkita ulkopuolisen avun tarvetta henkilökunnalle ja oppilaille
- organisoida toimintaa kriisitilanteissa
- perehdyttää uudet työyhteisön jäsenet suunnitelmaan
- arvioida kriisitilanteissa toteutettuja toimia
- pitää kriisisuunnitelman ajan tasalla

### 2.2.2 Kriisiryhmään kuuluvat

- rehtori puh. 044 4597860
- erityisopettaja 044 4597875
- terveydenhoitaja puh. 040 1935568

- psykologi puh. 040 7497084
- kuraattori puh. 044 4596678
- tarpeen mukaan seurakunnan työntekijä, poliisi ym.

## 2.3 Opettajakuntaa ja muuta koulun henkilökuntaa informoidaan tapahtuneesta.

Opettajat saavat ohjeita ja todenmukaista tietoa asian käsittelystä

Kaikki tiedottaminen koulun ulkopuolelle tapahtuu ensisijaisesti rehtorin kautta

### 2.3.1 Kriisiviestintä

SISÄINEN VIESTINTÄ

Päävastuun sisäisestä viestinnästä kantaa rehtori.

Rehtorin varahenkilönä toimii rehtorin varahenkilö.

Nopein ja tarkoituksenmukaisin viestintätapa: koulussa kuulutus, Signal-viestit ja puhelut.

ULKOINEN VIESTINTÄ

Jokainen viranomainen vastaa vain omaan alaansa kuuluvasta viestinnästä.

Päävastuun ulkoisesta viestinnästä kantaa tulosalueen johto, myös viestinnän medialle, viranomaisille ja oppilaiden huoltajille.

Varottava päällekkäisiä kommentointeja.

Huoltajille tiedotetaan Wilmassa ja puhelinyhteyksillä.

# 3 TOIMINTAMALLEJA ERI KRIISITILANTEISSA

## 3.1 Onnettomuus koulussa

1. Hälytä ambulanssi / muita aikuisia avuksi.
2. Aloita ensiapu.
3. Tieto annetaan terveydenhoitajalle tai terveyskeskukseen.
4. Tieto rehtorille / tieto kriisiryhmälle / tieto henkilökunnalle
5. Oppilaat poistetaan onnettomuuspaikalta.
6. Silminnäkijät erilleen, heistä pidetään erityistä huolta.

7. Ilmoitus huoltajille mahdollisimman pian, mutta onnettomuuden seurauksia ei kerrota tarkemmin.
8. Asian käsittely luokassa
9. Annetaan kirjallinen viesti koteihin asiasta.
10. Asia käydään läpi henkilökunnan kanssa.
11. Asiasta keskustellaan luokassa jälkeenpäin.
12. Oppilaiden seuranta.
13. Koulutapaturmasta tehdään tapaturmailmoitus vakuutusyhtiötä varten.
14. Koulun rehtori tai tilanteessa mukana ollut aikuinen kirjoittaa muistion tapahtumista.

## 3.2 Oppilaan kuolema

- Poliisi tai sairaala ilmoittaa perheelle oppilaan kuolemasta.
- Tiedon saanut opettaja informoi rehtoria.
- Rehtori tiedottaa opettajakunnalle.
- Luokanopettaja / luokanvalvoja neuvottelee kriisiryhmän kanssa, kuka on perheen kontaktihenkilö.
- Koteihin tiedottamisesta noudatetaan perheen toivomuksia.
- Keskustelu luokissa tapahtuu oppilaiden ikätason mukaisesti. Tunteiden ilmaisussa apuna voi olla esim. piirtäminen ja laulaminen.
- Muistaminen, lippu, hiljainen hetki.
- Oppilaiden vointia seurataan.
- Henkilökunnalle annetaan mahdollisuus keskusteluun.

## 3.3 Opettajan tai koulun muuhun henkilökuntaan kuuluvan kuolema

- Rehtori informoi henkilökuntaa ja luokkia yhteisesti.
- Kriisiryhmä hankkii tarvittaessa ulkopuolista apua.
- Henkilökunnalle ja luokissa keskustelumahdollisuus.
- Muistaminen, lippu ja hiljainen hetki.
- Oppilaiden seuranta.

## 3.4 Oppilaan lähiomaisen kuolema

- Tieto rehtorille, joka tiedottaa kriisiryhmää.
- Tiedotetaan oppilasta opettavia opettajia.
- Kotoa pitää olla lupa kertoa asiasta oppilaille.
- Opettaja valmistelee oppilaat vastaanottamaan kyseisen oppilaan tämän tullessa kouluun.
- Kouluun palaavalle oppilaalle järjestetään kriisiryhmän tuki.

- Oppilasta seurataan.

## 3.5 Itsemurhan uhka

- Keskustele oppilaan kanssa.
- Älä jätä yksin oppilasta.
- Tarjoudu pohtimaan yhdessä ongelmaa, älä yritä ratkaista sitä, kuuntele, älä vähättele tai tuomitse.
- Ongelma, jonka vuoksi oppilas on valmis tekemään itsemurhan, ei voi olla hetkessä ratkaistavissa.
- Ota yhteys kotiin ja tarvittaessa terveydenhuollon ja/tai sosiaali- ja kriisipäivystykseen, jotka arvioivat oppilaan välittömän avun tarpeen.
- Kriisiryhmän tuki.

## 3.6 Itsemurha

- Koskettaa aina koko kouluyhteisöä. Kodin kanssa sovittava, miten toimitaan. Jälkipuinti erittäin tärkeää, koska itsemurha nostattaa esiin esim. voimakasta syyllisyyttä.
- Tieto rehtorille, joka tiedottaa koulun henkilökuntaa ja kriisiryhmää.
- Tieto oppilaille: perheeltä pyydetään lupa kertoa tosiasiat, jotta perättömät huhut estettäisiin.
- Tiedote mahdollisista reaktioista laitetaan ainakin kyseisen oppilaan kotiin.
- Keskustelumahdollisuus henkilökunnalle.
- Annetaan erityistä tukea silminnäkijöille ja lähimmille ystäville, jotka ovat myös seurannassa.
- Keskustelut luokissa ja oppilaiden seuranta.
- Järjestetään muistaminen koulussa ja luokissa.

## 3.7 Vakava sairaus

- Sovi huoltajan kanssa, mitä kerrotaan oppilaille.
- Oppilaan omaa mielipidettä on kunnioitettava.
- Pyritään saamaan lupa kertoa luokan oppilaille ja muulle henkilökunnalle.
- Keskustelut koulussa tapahtuvat sairaan, hänen ystäväpiirinsä ja luokan kanssa.
- Toimintaohjeet on oltava käytössä sairaskohtausten varalta.
- Lasten toiminta ja myötätunto kanavoidaan sairaan hyväksi.
- Oppilaiden seuranta.

## 3.8 Onnettomuus tai sen uhka koulun ulkopuolella

1. Rehtori ottaa selville tosiasiat.
2. Rehtori informoi muun henkilökunnan.
3. Keskustelu luokissa.
4. Tiedotetaan koteja tapahtuneesta ja mahdollisista reaktioista.
5. Tarvittaessa opiskeluhuollon tuki.

## 3.9 Oppilas tulee päihtyneenä kouluun

- Arvioidaan oppilaan vointi ja päätetään jatkotoimet sen perusteella. Tarvittaessa yhteys Hätäkeskukseen, puh. 112.
- Otetaan yhteys huoltajaan.
- Tarvittaessa otetaan yhteys sosiaali- ja kriisipäivystykseen.
- Tehdään lastensuojeluilmoitus.
- Jälkiseuranta tarvittaessa yksilöllisessä opiskeluhuollossa.

## 3.10 Väkivaltatilanne koulussa

### 3.10.1 Väkivaltaisen oppilaan kohtaaminen

- Toimi – älä käänny pois tilanteesta.
- Kehota lopettamaan väkivalta.
- Estä väkivallan jatkuminen. Hae mahdollisuuksien mukaan apua koulun muilta työntekijöiltä.
- Pyydä poliisi tarvittaessa paikalle / soita 112.
- Tiedota tarvittaessa opettajalle ja aina rehtorille.
- Pyydä lääkäriä arvioimaan vammat.
- Rehtori kokoaa tarvittaessa kriisi- /oppilashuoltoryhmän, joka järjestää kriisiapua.
- Ota yhteys oppilaan huoltajiin ja pyydä, että he hakevat oppilaan pois koulusta.
- Tarvittaessa poista oppilas luokasta, huolehdi myös valvonnasta ja pyydä paikalle toinen aikuinen, mikäli oppilas ei suostu poistumaan.

- Rehtori evää tarvittaessa oppilaalta koulunkäyntioikeuden loppupäiväksi tai pidemmäksi ajaksi.
- Tilanteessa mukana ollut aikuinen kirjoittaa muistion tapahtumista.
- Tee väkivaltatilanneilmoitus.
- Tee lastensuojeluilmoitus tai konsultoi hyvinvointialueen asiakasohjausyksikköä pu

### 3.10.2 Väkivaltainen aikuinen koulussa

1. Suojaa oppilaat esimerkiksi lukitsemalla ovi tai ohjaamalla heidät turvalliseen tilaan, myös välitunnilta.
2. Tiedota rehtoria, joka tiedottaa muita koulussa olevia.
3. Rehtori ottaa yhteyden poliisiin.

## 3.11 Välittömät tukitoimet

- Ihmisten selviytymistä traumaattisessa tilanteessa helpottavat seuraavat seikat:
- Rauhoittava, turvallisuutta luova ilmapiiri
- Myötäeläminen ja huolenpito
- Reaktioiden ymmärtäminen ja hyväksyminen
- Uhrien kertomuksen kuunteleminen
- Tyhjien sanojen ja lupausten välttäminen
- Levollinen läsnäolo, se ettei jää yksin
- Avoin ja rehellinen tieto siitä, mitä on tapahtunut.
- Tietojen pitäminen ajan tasalla

### 3.11.1 Psykologinen jälkipuinti

Psykologinen jälkipuinti järjestetään aina kolmen vuorokauden sisällä traumaattisesta tapahtumasta. Ensimmäisen kolmen vuorokauden aikana ihminen on avoin tapahtuman käsittelylle, sen jälkeen psyykkiset puolustuskeinot voivat estää asian käsittelyä. Jälkipuinnin vetävät siihen koulutetut työntekijät.

Jälkipuinnin tarkoituksena on tukea normaalin surutyön käynnistymistä ja estää posttraumaattisen stressihäiriön syntyminen. Jälkipuinnissa annetaan tietoa tapahtumien kulusta, jottei mielikuvitus tai huhut paikkaisi aukkoja. Jälkipuinti antaa mahdollisuuden jäsentää osallistujien ajatuksia ja tunteita. Siellä annetaan tietoa mahdollisista jälkireaktioista ja avunsaantipaikoista sekä kartoitetaan avun tarvetta.

### 3.11.2 Purkukokous

Purkukokous järjestetään traumaattisissa tilanteissa auttajina toimiville. Se tarjoaa mahdollisuuden keskustella välittömästi tapahtuneesta ja purkaa kokemuksia. Kriisiryhmä voi järjestää purkukokouksen ilman ulkopuolistakin vetäjää. Rituaaleilla on tärkeä merkitys surun käsittelyssä. Muistotilaisuus, hautajaiset, kuvat, kynttilät sekä kirjeen kirjoittaminen tai piirtäminen auttavat surun työstämistä.

### 3.12 Myöhempi tuen tarve

Ihmisten myöhempi tuen tarve on yksilöllinen ja siihen vaikuttaa traumaattisen tapahtuman luonne. Suru lähimmäisen kuolemasta ei häviä muutamassa kuukaudessa, ei ehkä koskaan, siksi surulle toipumiselle on annettava aikaa. Joillakin oppilailla tai opiskelijoilla voi olla tarve keskustella ja työstää asioita useaan kertaan, jolloin opiskelijahuollon henkilöstö voi järjestää heille yksilöllisiä tai ryhmätapaamisia. Erityisen traumaattisen tilanteen jälkeen lapsi tai nuori voidaan ohjata mielenterveyspalveluihin jatkohoidon palveluita varten. Myös koulun työntekijöillä voi olla myöhempää tuen tarvetta.

### 3.13 Tehostetun nuorisotyön suunnitelma

Kivijärven kunnassa on käytössä yhteistyössä Kannonkosken, Karstulan, Kinnulan ja Kyyjärven kanssa tehty Tehostetun nuorisotyön suunnitelma. Suunnitelma löytyy Kivijärven kunnan internetsivuilta. Tehostettu nuorisotyö on nuorisotyön ammattilaisen läsnäoloa ja savutettavuutta nuoria kohdanneissa kriisitilanteissa. Tehostettu nuorisotyö ei ole kriisityötä, vaan se kohdentuu niille nuorille, joita kriisi koskettaa välillisesti.

Tehostetun nuorisotyön yhdyshenkilö Kivijärvellä
Sini Hakkarainen puh. 044 4597872

Vastuuhenkilö sekä viestintäyhteyshenkilö Kivijärvellä
Pirkko Oinonen puh. 044 4597871

## 4 TIETOA KRIISEISTÄ

Yllättävä, vakava kriisitilanne on sellainen, jota ihminen ei ole kokenut aikaisemmin. Hän ei tiedä, miten pitäisi suhtautua. Kokemusta seuraa epämiellyttäviä tunnetiloja, joista vapautuu vain työstämällä niitä. Useimmiten tällaiset kokemukset aiheuttavat psyykkisen trauman, joka johtaa psyykkiseen kriisiin.

## 4.1 Traumaattisia tilanteita

**Trauman voi aiheuttaa:**

- Yksittäinen tapaus
- Onnettomuus
- Katastrofi
- Äkillinen kuolema
- Väkivalta, väkivallanteko
- Muu dramaattinen tapahtuma
- Kasautuvat tapahtumat
- Seksuaalinen hyväksikäyttö
- Pahoinpitely
- Sota
- Sairaus
- Avioero
- Kiusaaminen
- Lapsi elää traumaattisissa oloissa kehitysvuosinaan

## 4.2 Psyykkinen kriisi

### 4.2.1 Shokkivaihe

- Syntyy välittömästi järkyttävän tilanteen jälkeen ja kestää korkeintaan viikon.
- Henkilö on kokenut jotain ennen kokematonta.
- Hän on järkyttynyt ja psyykkiset toiminnot poikkeavat tavanomaisesta.

### 4.2.2 Reaktiovaihe

- Kestää päivistä useisiin viikkoihin.
- Välitön vaara on ohi.
- Hän alkaa tajuta, mitä tapahtui ja reagoi kokemukseen.
- Tekee kipeää.

### 4.2.3 Käsittelyvaihe

- Saattaa kestää kuukausista vuoteen.
- Henkilö on tottunut tilanteeseen
- Hän pystyy keskittymään arjen asioihin ja kiinnostumaan tulevaisuudesta

### 4.2.4 Uudelleen asennoitumisen vaihe

- Kestää usein koko elämän.
- Kriisi on ohi.
- Hän on saanut uuden kokemuksen ja ehkä uudenpohjan elämälle.

## 4.3 Lapsen ja nuoren surureaktioita

Shokkivaiheen yli päästyään ihminen alkaa tajuta, mitä on tapahtunut. Hän alkaa reagoida. On muistettava, että reaktiot ovat normaalia reagointia epänormaalissa tilanteessa.

### 4.3.1 Välittömät reaktiot

1. Shokki ja epäily
2. Ei voi olla totta
3. Kieltäminen
4. Pelko ja vastustus
5. Kauhistuminen
6. Voimakas protesti
7. Apatia ja lamaannus
8. Kaikki jatkuu entisellään

### 4.3.2 Tavalliset surureaktiot

- Ahdistus
- Voimakkaat muistot
- Unihäiriöt
- Masennus, kaipaus, ikävä
- Viha ja huomiota vaativa käytös
- Syyllisyys, itsesyytökset, häpeä
- Kouluvaikeudet
- Ruumiilliset oireet

### 4.3.3 Muita mahdollisia surureaktioita

- Regressiivinen käyttäytyminen
- Muiden välttely
- Kuvitelmat

- Persoonallisuuden muutokset
- Tulevaisuuspessimismi
- Syyn ja tarkoituksen pohtiminen
- Kehittyminen ja kypsyminen

# 5 TIETOA MUUN AVUNTARPEEN TUNNISTAMISEKSI

## 5.1 Itsemurhauhkan tunnistaminen

- Lapsi tai nuori tekee itsemurhayrityksen tai esim. viiltelee itseään.
- Lapsi tai nuori puhuu tai uhkailee asialla.
- Lapsella tai nuorella on suunnitelma itsemurhasta, esim. antaa pois tavaroita, joista on ennen pitänyt.
- Kuolemaan liittyvät ajatukset ovat lapsen tai nuoren mielessä.
- Suvussa voi olla väkivaltainen kuolema tai itsemurha.
- Lapsi tai nuori käyttäytyy impulsiivisesti tai väkivaltaisesti.
- Lapsi tai nuori ei näe ratkaisua ongelmiinsa, ei ota vastaan apua.
- Lapsi tai nuori voi olla ylikriittinen ja hän voi tavoitella täydellisyyttä.

### 5.1.1 Myötävaikuttavat, laukaisevat tekijät

- Päihteiden väärinkäyttö
- Jokin iso menetys: kuolema, muutto, tappelu, epäonnistuminen.

## 5.2 Masentuneen tunnistaminen

Oppilaalla saattaa esiintyä mm. seuraavia oireita:

- Univaikeudet / voimakas väsymys.
- Psykosomaattinen oireilu esim. vatsakivut, päänsärky, syömishäiriöt.
- Voimattomuus – ”olen ihan poikki, en jaksa enää”.
- Apatia, vetäytyminen, harrastukset, ystävät yms. eivät enää kiinnosta.
- Vihamielisyys, voimakasta kiukuttelua, äksyilyä.
- Masentuneisuuden naamioiminen ”pellen” rooliin.
- Keskittymisvaikeudet, ylivilkkaus.
- Itseinho – ”olen ruma, ei minusta pidetä”.
- Itkuisuus, surullisuus ovat hallitsevia.

- Tuomiopäivän tunteet; puhuu, ajattelee, kirjoittaa kuolemasta.
- Depression jatkuessa voi ilmetä mahdollisesti surullisuutta ja hajamielisyyttä sekä hitautta ja reagoimattomuutta toisten tunteisiin emotionaalisissa tilanteissa.

## 5.3 Psykoottisen käyttäytymisen tunnistaminen

Oppilaalla saattaa esiintyä mm. seuraavia oireita:

- Vetäytyminen, pyrkimys yksin olemiseen
- Sekavat tai epärealistiset puheet
- Rituaalit, pakkotoiminnat
- Ikätasoa lapsellisempi toiminta
- Suhtautuminen koulutyöhön muuttuu, ei välitä koulutyöstä tai yrittää tehdä enemmän kuin jaksaa
- Erikoinen toiminta, jota ei itse halua/osaa selittää
- Vihjailee avuntarpeestaan
- Ulkoinen olemus voi muuttua äkkiä, esim. hoitamattomuus
- Tunneilmaisun kapeutuminen tai muuttuminen, esim. äkilliset naurunpuuskat tai itkunpuuskat
- Harhaluulot

## 5.4 Päihteiden väärinkäytön tunnusmerkkejä

- Nuoren kaveripiiri vaihtuu
- Nuoren rahantarve kasvaa; näpistely, ilkivalta, kauppaaminen lisääntyy
- Koulumenestys laskee
- Poissaolot lisääntyvät, aamu- tai maanantaipoissaoloja
- Epärealistisia puheita, tarinoita, valehtelua
- Luonteessa muutoksia
- Esiintyy pelkotiloja, ahdistuneisuutta, levottomuutta
- Erilaisia fyysisiä merkkejä, riippuu käytetystä aineesta esim. laajentuneet silmäterät, verestävät silmänvalkuaiset, vapina, hikoilu, laihtuminen/lihominen, uneliaisuus, tokkuraisuus
- Haju tietyille aineille ominainen esim. tinneri, kannabis
- Esineet; piippu, veitset, aineenpalaset
- Ulkonäkö/olemus muuttuu

# LIITE 1 TIETOA LAPSEN TUKEMISESTA SURUSSA

**Lapset ja kuolemasta kertominen**

- sanoman pitäisi tulla luotetulta henkilöltä
- varmista, että tieto on oikeaa
- varmista sopiva, häiriötön paikka uutisen kertomiseen
- kerro asia avoimesti ja selvästi, mutta riittävästi henkisesti siihen valmistaen
- älä siirrä asian kertomista
- varaa aikaa lapsen tai nuoren kanssa olemiseen
- vältä sellaisia kliseitä kuin "kaikki tulee hyväksi"
- saata lapsi kotiin tai sinne, missä perhe on
- kerro luokan muille lapsille ja läheisille ystäville.

**Muistaminen koulussa**

- Oppilaan tai opettajan kuolema huomioidaan esim. muistohetkellä, johon voi sisältyä:
- rehtorin muistosanat
- luokanvalvojan puhe
- sopiva runo
- papin puhe
- laulua, musiikkiesityksiä
- Jos kuolemasta ilmoitetaan koulutuntien aikana, oppilaat laskevat lipun puolitankoon.

**Muistaminen luokassa**

- Lapset otetaan mukaan päättämään, miten muistetaan. Näin kanavoidaan lasten energia ja luovuus ilmaisemaan surua konkreettisesti. Symboliset eleet saattavat auttaa oppilasta jäsentämään ajatuksia ja tunteita. Kun hän saa muuttaa ne toiminnaksi, käsittämättömästä tulee konkreettinen.

- koristellaan pulpetit piirroksilla, maalauksilla tai liinalla
- kynttilä ja/tai kuva, kukka tms.
- istutetaan puu kuolleen muistoksi
- valmistetaan jotain vanhemmille
- toimitaan liikenneturvallisuuden puolesta jne.
- Keskustelu luokassa

- Opettajan oman jälkipuinnin pitäisi olla kunnossa ennen kuin hän järjestää keskustelun luokassa. On hyvä noudattaa periaatetta, että asiantuntija auttaa opettajaa, opettaja luokkaa. Jos opettaja ei kuitenkaan pysty asiaa käsittelemään luokassa, neuvotellaan, kuka sen tekee.

**Keskustelun kulku:**

***Esittely***

- Mitä lähituntien aikana tapahtuu
- Keskustellaan, koska onnettomuuden/kuoleman aiheuttamista reaktioista puhuminen on tärkeää

***Säännöt***

- Ei puhuta luokan ulkopuolisille, ei juoruilla toisten puhumisia, mutta omista asioistaan saa puhua
- Jokainen kertoo, miten ja keneltä sai tiedon
- Ei muuta puhepakkoa

***Faktat***

- Oppilaat kertovat, miten, keneltä ja missä saivat tietonsa
- Opettaja kertoo tosiasiat: tapahtumien kulku ja mahdolliset syyt
- Mukana voi olla asiantuntija: poliisi, paikalla ollut ensilinjalainen tai joku muu

***Ajatukset***

- Mikä tuntui pahimmalta?
- Ajatteliko joku muu samoin?
- Ensimmäinen ajatus? Käydään läpi ajatukset tilanteen edetessä.

***Reaktiot***

- Mitä kuulit, tunsit, haistoit?
- Mitä teit?
- Reagoiko joku muu samoin?
- Autetaan löytämään samanlaisia tuntemuksia kuin muilla
- *Informaatio*
- Kerätään yhteen reaktioita
- Opettaja kertoo muita normaaleja reagointitapoja
- Opettaja antaa neuvoja

***Yhteenveto ja päätös***

- Suunnitellaan myöhempiä tapahtumia (esim. hautajaiset)

- Osallistuminen hautajaisiin edellyttää:
    - Valmistelua, koska lapsen tulee tietää, mikä odottaa
    - Aikuinen saattaja, omainen koko ajan mukana
    - Jälkipuintiin mahdollisuus

- Opettaja voi neuvoa oppilasta:
    - Puhumaan vanhempien kanssa tapahtuneesta
    - Puhumaan ystävien kanssa
    - Hankkimaan lisää tietoa tapahtuneesta
    - Kirjoittamaan runoja, päiväkirjaa …
    - Kuuntelemaan musiikkia
    - Käymään tapahtumapaikalla/haudalla
    - Tekemään jotakin yhdessä, esim. surevan perheen hyväksi
    - Käyttämään rituaaleja tunteiden ilmaisemiseen

- *Lapsen ja nuoren surun kohtaaminen*
- Keskustele avoimesti ja kunnioittavasti.
- Ota huomioon keskustelukumppanin ikä.
- Vältä abstrakteja selityksiä.
- Pyri vähentämään väärinkäsityksiä ja epäselvyyksiä.
- Älä kuvaa kuolemaa sanoilla "matka" tai "uni", koska lapsi silloin voi odottaa kuolleen palaavaksi tai heräävän.
- Varaa aikaa ongelman käsittelyyn.
- Suhtaudu myönteisesti kysymyksiin ja keskusteluun.
- Valmistaudu siihen, että keskustelu saattaa olla lyhyt.
- Tee menetyksestä todellinen.
- Näytä omat tunteesi.
- Vaali vainajan muistoa.
- Rohkaise tunteiden käsittelyä.
- Huolehdi kodin ja koulun välisen yhteyden jatkumisesta.
- Puhu lasten kanssa oman tai vanhempien kuoleman aiheuttamasta pelosta.
- Puhu lasten kanssa heidän mahdollisista syyllisyydentunteistaan.

***Lasten ja vanhempien käyttäytyminen surussa***

**Lapset usein:**

- Tukevat ja lohduttavat vanhempia aktiivisesti.
- Varttuvat liian nopeasti, ottavat vanhemman roolin, huolehtivat nuoremmista sisaruksista.
- Arvailevat, mitä tapahtui.

**Vanhemmat usein:**

- Aliarvioivat sen, mitä lapset ymmärtävät.
- Aliarvioivat lasten reaktioiden syvyyden ja keston.
- Laiminlyövät tosiasioiden kertomisen.
- Ovat omien reaktioidensa vallassa, joten heidän emotionaalinen sensitiivisyytensä lasten tarpeille on vähentynyt.
- Tulevat ylisuojeleviksi tai laiminlyövät lapsiaan.
- Kokevat vaikeuksia sääntöjen ja kurin ylläpitämisessä.
- Osoittavat lisääntynyttä ärtyvyyttä ja jännittyneisyyttä.

# LIITE 2 TOIMINTAOHJEET OPPILAIDEN KRIISITILAINTEIDEN HOITAMISEKSI

**Tavoite:**

Auttaa kouluyhteisöä toimimaan oppilaiden auttamiseksi selviytymään koko kouluyhteisöä koskettavista kriisitilanteista, estää psyykkisiä ja fyysisiä haittavaikutuksia, tukea aikuisten ja lasten toipumista. Kriisitilanteiksi voidaan lukea perheessä tapahtuvat elämänmuutokset, joita ovat esim. perheenjäsenen äkillinen, vakava sairastuminen, kuolema, väkivalta (sisäinen tai ulkoinen uhka), avioero ym.

**Kenelle kriisityö kuuluu:**

Kriisityö kuuluu jossain määrin kaikille koulun työntekijöille ja kriisityö kuuluu osana OHR:n työhön.

**Kriteeri kokoontumiselle / kriisiryhmän toimintamalli:**

Kun on tapahtunut mieliä järkyttänyt äkillinen onnettomuus tai onnettomuuden uhka tai kun tiedostetaan tuleva kriisi (mahdollisuuksien mukaan etukäteen). Koulun kriisiryhmä kokoontuu samana päivänä kun tieto oppilasta / oppilaita kohdanneesta kriisistä on tullut koululle.

**Toiminta kriisitilanteissa:**

**Tiedon vastaanottajan tulee selvittää:**

1. Ilmoittajan henkilöllisyys.
2. Mitä on tapahtunut?
3. Missä ja milloin?
4. Kuka / ketkä ovat tapahtuman uhrit?
5. Mikä on tilanne juuri nyt?
6. Onko joku muu taho ryhtynyt toimenpiteisiin?
7. Onko koululle jotain erityisodotuksia yhteistyön suhteen?

**Tyypillisiä tunteita kriisitilanteissa: (sekä aikuiselle että lapselle)**

- Lamaannus, avuttomuus.
- Turvattomuus.
- Pelko tulevaisuudesta.
- Epäluottamus elämään.
- Syyllisyys.
- Epätietoisuus siitä, miten tulisi toimia.

**Kriisiryhmän tehtävät:**

- Laatii koulun kriisitoimintamallin.
- Luo yhteydet paikallisiin yhteistyötahoihin.
- Perehdyttää koulun henkilöstön.
- Informoi oppilaat, vanhemmat ja paikalliset yhteistyötahot kriisitoimintamalleista.
- Organisoi toiminta kriisitilanteissa.
- Arvioi kriisitilanteissa toteutettuja toimia.
- Pitää kriisitoimintamalli ajan tasalla.
- Arvioi milloin tilanne vaatii ulkopuolisia auttajia ja milloin selvitään omin voimin.

**Kriisiryhmän toiminta:**

**I Koulun kriisiryhmä kokoontuu**

- Ensikädessä luokanopettaja / luokanvalvoja, erityisopettaja ja rehtori.
- Tarvittaessa muut OHR-tahot mukaan.
- Yhteys kotiin, jotta voidaan selvittää muiden asianosaisten toiveet ja sen hetkinen tilanne.

**II Rehtori ja opettajakunta kokoontuu miettimään**

- Miten kertoa asiasta oppilaille (huhut ja spekulaatiot).
- Miten kohdataan lasten ja nuorten reaktiot.
- Miten tukea surevia oppilaita.
- Miten tukea henkilökuntaa.
- Miten kertoa asiasta vanhemmille.
- Miten kohdataan tiedotusvälineet.
- Mahdolliseen muistotilaisuuteen osallistuminen.
- Onko koululla oikeudellisia vastuita tapahtuneesta.

**III Tarvittaessa yhteys kunnan muihin ammattilaisiin, joilla on kokemusta ko. tilanteesta ja toiminnasta.**

**Koulun tuki:**

- Järjestää koulutusta kunnan koulujen ja opiskeluhuollon työntekijöille
- Informoi asiasta eri kouluille
- Kunnan oman kriisikansion laatiminen